

К 64

2296-Р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

Кондратюк Григорій Миколайович

УДК: 323.15 + 37.014 „192/193” (477.75)

Етнополітика і розвиток народної освіти в Криму
в 20 - 30 роках ХХ століття

07.00.01 – історія України

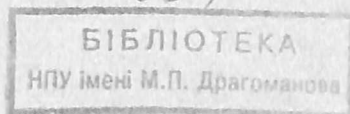
Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата історичних наук

Кондратюк

1954

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

100310279

Київ-2005

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі історії слов'ян і українознавства
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник доктор історичних наук, професор
Журба Михайло Анатольович
Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри історії слов'ян і
українознавства

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Панченко Петро Пантелеймонович,
Київський міський педагогічний університет
імені Бориса Грінченка,
професор кафедри методики викладання історії

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Овчаренко Петро Дмитрович,
Комітет Верховної Ради України
з питань прав людини,
національних меншин і міжнародних
відносин, заступник завідувача Секретаріату

Провідна установа Донецький національний університет,
історичний факультет, кафедра історії України.
Міністерство освіти і науки України, м. Донецьк.

Захист відбудеться „17” червня 2005 р. о 14⁰⁰ годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.02 у Національному
педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ,
вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного
педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул.
Пирогова, 9.

Автореферат розісланий „14” травня 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Стоян Т.А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЇ

Вступ. Актуальність теми. На сучасному етапі творення незалежної, правової, демократичної держави та інтеграції України до загальноєвропейського товариства дедалі більшої гостроти набуває проблема державної та освітньої етнополітики. Створення прогресивної системи освіти, яка б відповідала вимогам часу, є актуальним завданням української держави. На сьогодні існує потреба у такій системі освіти, яка функціонувала б на принципах демократизму, гуманізму, загального широкого доступу до освіти для всіх громадян з урахуванням національних особливостей всіх етносів, які проживають в Україні.

Допомогти в реформуванні системи освіти може осмислення історичного досвіду, аналіз становлення і розвитку національної української освіти. Звернення до досвіду розвитку національної школи в 20-30-х роках ХХ століття, практики вирішення проблем міжнаціональних відносин надзвичайно актуальне, оскільки глибокий науковий аналіз минулого. (його негативних рис і позитивних досягнень) потрібен для здійснення виваженої державної політики, освітянської реформи через врахування інтересів усіх його суб'єктів та задоволення вимог щодо освіти національних меншин.

Розуміння теорії та історії освіти з урахуванням національної специфіки, історичного досвіду, традицій етнопедagogіки, культурної національної розмаїтості допоможе уникнути помилок у здійсненні освітянських перетворень і побудові національних відносин в Україні.

Актуальність дослідження цієї теми обумовлена також тим, що у вітчизняній історіографії досі не було окремої праці, присвяченої аналізу зазначеної проблеми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Кримського державного інженерно-педагогічного університету „Теоретичні, історичні та методологічні проблеми освіти як особливої сфери культури в поліетнічному світі”, а також пов'язано з науковою темою „Проблеми гуманітарних наук”, розробка якої проводиться на історичному факультеті Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова 31 травня 2001 року, протокол № 11.

Об'єктом дослідження є форми, напрямки, специфіка та наслідки діяльності партійних і державних структур по здійсненню національної політики в закладах освіти.

Предметом дисертаційного дослідження є етнополітика в народній освіті у міжвоєнну добу.

Географічні межі дослідження охоплюють територію Кримської АРСР в 1920-1930-х роках.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період 20-30-х років ХХ століття. Початковий рубіж дослідження пов'язаний із тим, що в 1921 році була створена Кримська АРСР, у якій проведення національної політики мало певну специфіку, обумовлену багатонаціональним складом населення. Нижній рубіж дослідження - кінець 1930-х років, коли спостерігалось фактичне згортання національної системи освіти.

Мета дослідження полягає у всебічному комплексному вивченні сфери освіти в Кримській АРСР у контексті процесу реалізації національної політики більшовицьким режимом, здійснення курсу коренізації в умовах формування тоталітарного суспільства 20 - 30-х роках ХХ століття, на основі виявлення спільних закономірностей, провідних тенденцій та специфічних особливостей характерних для досліджуваних процесів.

Відповідно до поставленої мети було визначено основні наукові **завдання**:

- вивчити та проаналізувати стан наукової розробки теми та джерельної бази дослідження;
- проаналізувати принципи здійснення національної політики в Кримській АРСР у сфері освіти та виявити ступінь впливу коренізації на формування та розвиток системи освіти;
- провести порівняльний аналіз стану шкільної освіти у 1920-1930-х роках у різних народів Криму та введення обов'язкового навчання;
- відтворити та узагальнити досвід підготовки вчителів для шкіл національних меншин;
- окреслити та проаналізувати вплив комуністичної та антирелігійної ідеології на навчально-виховну роботу учбових закладів;
- методом системного аналізу вивчити процес підготовки кваліфікованих кадрів для реалізації політики коренізації закладами професійно-технічної освіти;
- дослідити діяльність кримськотатарських, німецьких, єврейських технікумів та кримських робітфаків.
- узагальнити результати етнополітики в закладах освіти і розробити практичні рекомендації щодо можливості використання їх у практиці розвитку міжнаціональних стосунків в незалежній Україні.

Методологія і методика дослідження. Теоретико-методологічну основу даної дисертації становлять принципи об'єктивності, історизму, гуманізму і світоглядного плюралізму, що у сукупності дозволяють з достатньою

повнотою розкрити як загальні, так і специфічні риси історії освіти і культури Криму в 1920-1930-ті роки. При вирішенні поставлених у дисертації завдань автор також скористався рядом загальнонаукових і соціально-історичних методів пізнання. У дослідженні були використані методи: індукції і дедукції, аналізу і синтезу. Як основний метод реконструкції історії освіти Криму 1920-1930-х років автор застосував метод емпіричного аналізу і порівняння конкретних фактів. Використовувався порівняльно-історичний метод, або метод аналогій. У дисертації також знайшов втілення метод актуалізації, який допоміг практично застосувати отримані в процесі дослідження висновки і узагальнення, розглядати системно досліджуване явище, як єдине ціле в більш широкому соціальному контексті.

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена сукупністю завдань і полягає у постановці та розробці актуальної проблеми, яка не отримала всебічного і об'єктивного висвітлення у історичній науці. Вперше здійснено комплексне, синтетичне дослідження з історії реалізації етнополітики в освітній сфері Кримської АРСР в 20-30-х роках ХХ століття. На основі широкого масиву архівних документів, які вперше введені до наукового обігу, вивчена еволюція етнополітики в зазначений період, вплив соціально-економічних, політичних, культурних процесів на становлення і розвиток загальноосвітніх і професійно-технічних закладів у Кримській АРСР. В дисертації вироблена цілісна концепція зазначеної проблематики.

Вперше проведено комплексний порівняльний аналіз і зроблені узагальнюючі висновки, щодо стану шкільної справи в різних народів, що проживали у Криму в 1920-1930 роки; стану і характеру підготовки педагогічних кадрів для закладів освіти. Проаналізовано взаємозв'язок розвитку кримської промисловості, сільського господарства і підготовки кадрів професійно-технічними навчальними закладами; заходи щодо формування національних робітничих кадрів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що положення дисертації, висновки та введені до наукового обігу документальні матеріали можуть бути застосовані при подальшій розробці теми і дослідженні різних аспектів історії освіти в Кримській АРСР, а також при підготовці навчальних курсів у вищі навчальні заклади.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження реалізовані в доповідях на науково-практичних конференціях: „Естафета поколінь”. Научно-практическая конференция, посвящённая 130-летию со дня открытия Симферопольской татарской учительской школы. Симферополь. 21-22 ноября 2002г.; Актуальные вопросы истории крымских татар. II научные чтения. Алушта. 15-18 сентября 2003г.; Міжнародна наукова конференція „Історія

німців Причорномор'я та українсько-німецькі культурні зв'язки". Одеса. 4-6 жовтня 2003р.; Всеукраїнская научно-практическая конференция «Памятники Крыма: историческое прошлое и современность». Ялта. 28-29 апреля 2004г.; Всеукраїнська науково-практична конференція „Проблеми інтеграції кримських репатріантів в українське суспільство”. Київ. 13-14 травня 2004р.; Третий международный семинар «Идентичность и толерантность в многоэтничном гражданском обществе». Алушта. 11-14 мая 2004г.; V Таврические научные чтения. Симферополь. 21 мая 2004г.; Международная научная конференция «История немецкой колонизации в Крыму и на юге Украины в XIX-XX вв.». Судак. 6-10 июня 2004г.; Международная научная конференция «Эстонцы Крыма (XIX-XXI вв.)». Симферополь. 9-10 сентября 2004г.; II Международная научная конференция «Актуальные проблемы германской истории, политики, экономики, культуры». Брест. 14-16 октября 2004г.; Научно-практическая конференция «Архивы и крымоведение». Симферополь. 22 октября 2004г.; Міжнародна науково-практична конференція „60-річчя визволення України від фашистських загарбників: внесок українського народу в перемогу над фашизмом у роки другої світової війни”. Київ. 27 жовтня 2004р.; Четвёртый международный семинар «Религия и гражданское общество: между национализмом и глобализмом». Ялта. 8-11 ноября 2004г.; Круглый стол научно-теоретического журнала «Педагогика» «Поликультурное образование и национальная школа». Белогорск. 18-19 ноября 2004г.; XVII научные чтения «Культура народов Причерноморья с древнейших времён до наших дней». Симферополь. 24-25 ноября 2004г.; Международная научная конференция «Деятельность «Агро-Джойнта» и страницы еврейской истории Крыма в 20-30-е годы XX века». Симферополь. 7-8 декабря 2004г.; Двенадцатая ежегодная международная междисциплинарная конференция по иудаике «Сэфер». Москва. 1-3 февраля 2005г.; IX Запорожские еврейские чтения. Запорожье. 14-15 апреля 2005г.; XI научно-теоретическая конференция профессорско-преподавательского состава, аспирантов и студентов Крымского государственного инженерно-педагогического университета. Симферополь. 18-22 апреля 2005г.; Міжнародна науково-практична конференція „Розвиток освіти в поліетнічних регіонах”. Ялта. 20-23 квітня 2005р.; XVIII научные чтения «Культура народов Причерноморья с древнейших времён до наших дней». Симферополь. 27-28 апреля 2005 г.

Публікації. Основні результати дисертації були оприлюднені в 15 авторських публікаціях, з них 13 – у фахових наукових виданнях, що входять до переліку ВАК України.

Структура дисертації зумовлена метою та завданням дослідження. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів (9 параграфів), висновків і списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг дисертації 222 сто-

рінки, в тому числі основний текст – 173 сторінки, список використаних джерел та літератури – 26 сторінок (343 позиції).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі „Проблеми етнополітики та кримське шкільництво в історіографії. Джерельна база дослідження” аналізується стан наукової розробки проблеми, дається характеристика використаних джерел.

Історіографія проблеми. Історіографія етнополітики та розвитку народного освіти, пройшла кілька етапів. Вивчення курсу коренізації, його втілення у сфері народної освіти почалося ще в 20-х роках ХХ століття. Роботи цього періоду не носили наукового характеру. Їх авторами були партфункціонери, працівники і керівники закладів освіти. Слід виділити збірники статей і виступів наркома освіти РРФСР А.Луначарського, керівників народної освіти України Р.Ряппо, М.Скрипника, Р.Шумського¹.

Статті наркомів освіти Кримської АРСР К.Хамзіна, У.Баліча, А.Асанова вирізняються інформаційною насиченістю, значною кількістю статистичних зведень про заклади освіти, обсяги фінансування шкіл, професійно-технічних закладів². Література 1930-х років несе на собі відбиток сформованої тоталітарної системи. На протязі десятиліття спостерігалось зниження рівня правдивості, інформаційної насиченості, об'єктивного аналізу в публікаціях³. Література 1940-1950-х років характеризується одноманітністю в оцінках, ідеологічними штампами, звинувачувальною критикою буржуазної немарксистської педагогіки⁴. Її зміст цілком відповідає партійним настановам того часу, що шкодить історичній об'єктивності. У публікаціях періоду 1960-1980-х років відслідковуються інші тенденції. Для літератури цього періоду характерне домінування класових позицій, використання марксистської методологічної бази, ленінських концепцій про освіту і

¹ Луначарський А.В. Третий фронт. Сборник статей.- М., 1925.; Ряппо Я. Народная освіта на Україні за десять років революції.-Харків, 1927; Ряппо Я.П. Что дала Октябрьская революция в области просвещения на Украине. – Харьков, 1928.

² Баліч У. Состояние народного просвещения в Крыму // Педагогическая жизнь Крыма. – 1925. - № 6; Асанов А.О всеобщем начальном обязательном обучении в Крыму. - Симферополь, 1930.

³ Виглоров А.Национальная школа при царе и советской власти. – М. – Л, 1931; Шишкин А. Проблемы культурной революции и задачи культурностроительства на новом этапе.- Л., 1931.

⁴ Клочко В. Культурное строительство в советской деревне в годы второй пятилетки (1933 - 1937). – М., 1956.

виховання¹. У публікаціях 1970-х років збільшилась кількість використаних архівних документів, які стали доступнішими для дослідників. Типовим дослідженнями для цього періоду є роботи Т.Грабарь, П.Кабанова, С.Бреєва². Ці роботи носили узагальнюючий характер і були сконцентровані на вивченні загальних питань культурної революції. Дослідження 1980-х років в основних оцінках продовжували раніше сформовані концепції. Така, наприклад, монографія В.Плясовських³.

Підбиваючи підсумок огляду історичних досліджень в комуністичну добу про діяльність системи освіти, реалізацію національної політики, необхідно вказати, що етнополітика більшовицького режиму у сфері освіти в Кримській АРСР не знайшла належного відображення в історичній літературі досліджуваного періоду.

Заборонені були питання пов'язані з історією кримськотатарського народу, на їх вивчення було накладено своєрідне ідеологічне табу. Дослідники зобов'язані були вмщувати свої роботи в прокрустове ложе ідеологічних штампів.

На межі 80-х і 90-х років ХХ століття почався якісно новий етап розвитку історичних досліджень, який був пов'язаний з політичним курсом перебудови. Десятиліттями заборонені і замовчувані проблеми стали предметом історичних досліджень. Однією з перших робіт кримських дослідників став збірник виданий за редакцією Ю.Горбунова⁴. Необхідно відзначити роботу за редакцією І.Хворостяного, що вирізняється глибоким аналізом національних процесів⁵. Науковий інтерес у роботі В.Брошевана і О.Форманчука викликають історичні постаті керівників Кримської республіки, з іменами яких пов'язані конкретні заходи щодо перебудови на більшовицьких засадах закладів освіти⁶. У зазначений період активізувалися дослідження, присвячені

¹ *Королев Ф.* Очерки по истории советской школы и педагогики. 1921 – 1931. – М., 1961.; *Заволока С.* Освіта на Україні. – К., 1963.

² *Грабарь Т.* Культурная революция в СССР – составная часть ленинского плана построения социализма (1917 - 1937). – М., 1968.; *Кабанов П.* История Культурной революции в СССР (спецкурс). – М., 1971.; *Бреєв С.* Развитие теории и практики образования без отрыва от производства в РСФСР (1917 - 1941). – Саранск, 1973.

³ *Плясовских В.* Политика КПСС в области народного образования. – М., 1987

⁴ *Крымская АССР* (1921 - 1945) сост. Ю.Горбунов. – Симферополь, 1990.

⁵ *Крымская АССР: 20-30-е годы.* Исторический очерк. – К., 1989.

⁶ *Брошеван В. Форманчук А.* Крымская республика: год 1921.–С., 1992.

різним народам Криму¹. Привертають увагу монографії Д.Урсу². Необхідно відзначити дослідження В.Даниленко, Г.Касьянова, роботи С.Кульчицького, Г.Єфіменко³.

Дослідженню різних аспектів міжнаціональних відносин, стану національних меншин у 20-30-х роках в УРСР присвячені роботи Б.Чирко, В.Евтух, І.Кулінич⁴. У монографії В. Орлянського з нових методологічних позицій розглядається стан єврейських шкіл, використання рідної мови, розвиток національного друкарства, робота культосвітніх закладів⁵. В Україні було захищено ряд дисертацій, присвячених питанням національної освіти. Це дисертаційні дослідження О.Войналович, О.Бистрицької, Л.Потапової, М. Прохорчик.⁶

У зазначених дисертаційних дослідженнях аналізувався розвиток національної освіти в УРСР у період 20-30-х років, втім кримська проблематика в них не висвітлювалась, кримські архівні матеріали не використовувались, за виключенням роботи М.В. Прохорчик. Питання освіти, етнополітики в шкільній сфері УРСР аналізуються в монографіях В.Кравець, П.Дроб'язко, Г.Васьковича⁷. Характер розвитку шкільної освіти в УРСР в границях міжво-

¹ *Ачкинази І.* Крымчаки: Историко-этнографический очерк. – Симферополь., 2000.; Немцы в Крыму. Очерки истории и культуры./ сост. Лаптев Ю. – С., 2000

² *Урсу Д.* Очерки истории культуры крымскотатарского народа (1921-1941). – Симферополь., 1999; *Урсу Д.* Бекир Чабан-заде. Жизнь. Судьба. Эпоха. – С., 200

³ *Даниленко В., Касьянов Г., Кульчицкий С.* Сталинизм на Украине: 20-30-ті роки. – К., 1991; Касьянов Г., Даниленко В. Сталинизм і українська інтелігенція (20-30-ті р.). – К., 1991.; Кульчицкий С. Комунізм в Україні. Перше десятиріччя (1919-1928). – К., 1996; Кульчицкий С. УСРР в добу нової економічної політики (1921-1928). Спроби побудови концептуальних засад реальної історії. – К., 1995; *Єфіменко Г.* Національна політика керівництва ВКП(б) в Україні 1932-1938рр. (освіта і наука). – К.,2000; *Єфіменко Г.* Національно-культурна політика ВКП(б) щодо Радянської України (1932-1938). - К., 2001.

⁴ *Чирко Б.* Національні меншини в Україні (20-30 роки ХХ ст.). – К.,1995; *Евтух В., Чирко Б.* Німці в Україні (1920-1990).-К.,1994; *Кулінич І., Кравець Н.* Нариси з історії німецьких колоній в Україні. – К., 1995.

⁵ *Орлянський В.* Евреї в Україні в 20-30-ті роки ХХ сторіччя: соціально-політичний аспект.- Запоріжжя, 2000.

⁶ *Войналович О.* Становлення і розвиток загальноосвітньої школи національних меншин в Україні (1917-1938 р.); Автореф. дис...канд. пед.наук. – К.,1993.; *Бистрицька О.* Розвиток системи освіти національних меншин в Україні (1917-1939 р.); Автореф. дис...канд. іст.наук. – Харків,1998.; *Потапова Л.* Розвиток національної школи в Україні (1917-1933 р.); Автореф. дис...канд. пед.наук. – Луганськ.,1998.; Прохорчик М.В. Народна освіта в Криму (1921-1929 рр.): Автореф. дис...канд. іст.наук. – Запоріжжя, 2000.;

⁷ *Кравець В.* Історія української школи і педагогіки. – Тернопіль, 1994; Дроб'язко П. Українська національна школа: вигоки і сучасність. – К., 1997;

енної доби, роль національної школи у вихованні, розглядався в монографіях В.Живодьора, О.Пилипчака, Б.Ступарика, В.Липинського¹. Визначенню місця громадських об'єднань України в національно-культурному будівництві за умов формування більшовицького тоталітарного режиму присвятив свої дослідження М.А. Журба².

Отже, зроблений історіографічний огляд літератури, що стосується теми дисертаційного дослідження, підтверджує, що необхідні подальші дослідження у сфері освітньої етнополітики в Кримській АРСР.

Джерельну базу дослідження склали різноманітні за походженням, видовими ознаками та змістом опубліковані та неопубліковані джерела.

Основу джерельної бази дисертації становлять неопубліковані архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України (ЦДАВОУ), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГОУ) і Державного архіву Автономної Республіки Крим (ДААРК). Дисертантом вивчено і використано при підготовці дисертації 31 архівний фонд.

Найбільшу кількість інформації було отримано при роботі з фондом Кримського обласного комітету РКП(б)-ВКП(б). Важливе значення мають документи національних секцій: німецької, вірменської, єврейської агітаційно-пропагандистського відділу Кримського обкому. Використання документів Джанкойського, Керченського, Севастопольського, Феодосійського, Ялтинського окружкомів за 1921-1924 роки дало змогу дослідити національні процеси в Криму в період формування курсу коренізації в автономії. Матеріали Кримського обкому в основному носять загальнокримський характер. Документи окружкомів сприяли простеженню специфіки в здійсненні національної політики в освітній сфері в різних регіонах Криму. Документи райкомів ВКП(б) національних районів Бахчисарайського, Біюк-Онларського дали змогу проаналізувати курс коренізації відносно кримськотатарського і німецького населення. Матеріали Лариндорфського і Тельманського райкомів допомогли дослідити зміни курсу, національної політики в умовах зміцнення тоталітарного режиму.

У фонді ОКК зберігаються інформаційно-аналітичні звіти про політичний стан Криму, підготовлені ДПУ. У звітах детально аналізується діяльність національної інтелігенції, реакція населення на реалізацію програм

¹ Живодьор В. З історії національного шкільництва. – К., 1998.; Ступарик Б. Національна школа: Витоки, становлення. – К., 1998; Липинський В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-ті роки. – Донецьк, 2000.

² Журба М. Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20-30 рр. ХХ ст.). – К., 2002.; Журба М. Громадські об'єднання радянського села і національні меншини України (20-30 рр. ХХ ст.). – К., 2002.

національної політики. За допомогою матеріалів фонду Кримського обласного комітету ВЛКСМ проаналізована національна політика стосовно молоді, вплив ідеології на учнів.

Фонди вищих органів державної влади ЦВК і РНК Кримської АРСР поряд з фондом обкому партії, суттєво вплинули на аналіз практичних проблем, що виникали під час реалізації національної політики. Документи фонду НК РСІ представлені звітами про проведені ревізії і перевірки в закладах освіти. Матеріали фондів Статистичного управління Кримської АРСР, Державної планової комісії при РНК Криму містять докладну статистичну інформацію про динаміку розвитку культурного процесу. Фонд КРПС сприяв формуванню уявлення про проведену роботу профспілок у кампанії щодо ліквідації неписьменності. Використання документів фонду Народного комісаріату фінансів Кримської АРСР, ілюструє фінансування навчальних закладів. Документи фонду Народного комісаріату освіти Кримської АРСР всебічно відображають розвиток культурного процесу в Криму. Розгляд фондів Алуштинського, Бахчисарайського, Євпаторійського, Керченського районних відділів народної освіти став добрим підґрунтям у вивченні стану шкіл, введення загального навчання в різних регіонах Криму. Вивчені фонди Сімферопольського робітничого факультету й Євпаторійського педагогічного робітничого факультету.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання в дисертаційному дослідженні фондів Наркомосу, районних відділів народної освіти, робітфаків, технікумів, ФЗУ і шкіл дало змогу проаналізувати різні рівні системи освіти Кримської АРСР. Дослідження ґрунтується на достатньому комплексі джерел. Перспективним напрямком подальшого дослідження може стати вивчення особливостей функціонування шкіл малих за чисельністю національних груп, роботи технікумів, національних робітничих факультетів.

У другому розділі „Етнополітика компартійно-радянської влади та проблеми народної освіти в Кримській АРСР упродовж міжвоєнної доби” висвітлено здійснення курсу етнополітики в закладах освіти Криму. Національна політика РКП(б) у цей період мала значні успіхи, особливо в галузі культури та освіти. Соціокультурний розвиток кримських татар та національних меншин в 1920-х роках забезпечила освіта. Симбіоз націоналізму і комунізму, який існував в Криму в 1923-1927 роках, міг стати багатообіцяючим. Однак сталінські репресії перервали шлях модернізації мусульманського суспільства. 1923-1927 роки в Кримській АРСР, це короткий період розвитку національних культур і розвитку освіти в умовах відносного політичного плюралізму. З посиленням тоталітарної системи національна культура мала виконувати роль одного з елементів комуністичної ідеології. За своїм соціальним складом переважну частину кримськотатарського народу скла-

дали селяни. Селянство можна визначити як фундамент етнокультури, мови, релігії і традицій. Народна культура аж ніяк не могла бути пролетарською чи класовою. Створення національного пролетаріату мало призвести до формування відповідної ідеології, одним з елементів якої мав бути пропагований фальшивий інтернаціоналізм. Дослідження доводить, що на різних етапах існування Кримської АРСР політичний курс в системі національних відносин і етнополітики в освітньо-культурній галузі був досить складним і неоднозначним, а у 1921-1922 роках вплив РКП(б) на національно-освітні процеси був досить обмеженим. Етнополітика більшовиків стосовно ісламу, національних меншин була гнучкою і обережною, і вона дала свої результати. Збільшилася кількість початкових шкіл. РКП(б) прагнула залучити до культурного процесу широкі маси національної інтелігенції і селянства. У Наркомосі Криму, інших державних установах працювала значна група інтелігенції, яка входила раніше до складу партії Міллі-Фірка. Активно працювали кримськотатарські націонал-комуністи. У шкільній освіті найбільш повно відбилися задуми націонал-комуністів, які прагнули аби діти могли здобувати освіту рідною мовою. Всюди, де кримські татари проживали компактно, освіта здійснювалась рідною кримськотатарською мовою. Кількість двомовних шкіл збільшилась лише в другій половині 1930-х років. Ефективність довела активно здійснювана татаризація низового радянського апарату. Кримськотатарські комуністи очолювали ЦВК і РНК автономії, цілий ряд наркоматів і серед них Наркомос Кримської АРСР. Основна робота проводилась в 1920-х – першій половині 1930-х років через національні райони і сільради. В Кримській АРСР було створено 6 кримськотатарських районів, 2 - німецьких, 2 - єврейських, 1 - український національний район. Міською владою надавався пріоритет розвитку шкільної освіти на території відповідних районів. У районах переважно з кримськотатарським населенням або представниками інших національних меншин, діловодство велось мовою населення, яке проживало у даному національному районі. Мова набувала зовсім іншого статусу. Вона ставала не мовою відсталого селянства, а перетворювалась на мову функціонування державних установ та масової інформації. Складність реалізації курсу коренізації полягала в тому, що не вистачало кваліфікованих кадрів: інженерів, вчителів, агрономів, лікарів, таких фахівців мали підготувати навчальні заклади Наркомосу Криму, що підтверджує, визначальну роль освіти у курсі коренізації. Після процесу В.Ібраїмова чинники коренізації суттєво змінились. Наявність певних державних прерогатив, насамперед у сфері культури, забезпечила швидке національне відродження, чому сприяв політичний курс на коренізацію. Коренізація стала курсом націленим процесом на зміцнення радянської влади серед населення національних республік. 1937 – 1938 роки дістали характеристику “розстріля-

ного відродження” як в Україні, так і в Криму. У квітні 1938 року була знищена велика група кримськотатарської інтелігенції. Це колишні наркоми освіти, письменники, поети. У 1938 році було прийняте рішення про переведення кримськотатарської мови на кирилицю. Курс русифікації реалізувався також у прийнятій ЦК ВКП(б) постанові про обов'язкове вивчення російської мови в школах національних меншин.

Таким чином, можна зробити висновок, що усі позитивні досягнення в галузі освіти і культури, як результат курсу коренізації, були перекреслені сталінською політикою репресій.

У третьому розділі „Організація педагогічного процесу в національних школах Криму в 20-30-х роках ХХ століття” проаналізовано стан шкільної освіти у міжвоєнну добу.

Період 1921-1928 років у розвитку шкільної освіти в Криму характеризується певними здобутками. На цей період питанням розвитку шкільної освіти у процесі політики коренізації приділялася значна увага. Були створені школи практично для усіх національних меншин Криму. Збільшувався відсоток дітей, що навчались в школах. Наркомос, через проведення безпартійних конференцій, стимулював ініціативу національних громад в справі просвітницької роботи. Педагогічні колективи працювали над підготовкою нових посібників. Гальмівним фактором у розвитку освіти того часу був брак матеріальних коштів. Будь-яка програма в галузі освіти могла бути вирішена тільки при наявності коштів з державного бюджету. Ні виділення землі для шкіл у селах, ні часткова плата за навчання кардинально питання фінансування вирішити не могли. Тенденції шкільної роботи формувались політичними змінами в країні. Після страти В.Ібраїмова і репресій проти кримськотатарської інтелігенції в 1928 році курс у національній політиці в освіті був істотно змінено. Поступово зменшується кількість шкіл національних меншин. Частина їх стає двомовними, з домінуванням російської мови у навчальному процесі. Змінюється характер цих шкіл, вони стають не національними, а лише школами з викладанням частини предметів на рідній мові учнів. В 1938 році припинили своє існування польські, грецькі, німецькі, караїмські, кримцацькі, італійські школи. У 1940/1941 навчальному році кількість національних шкіл, що проводили навчання рідною мовою, зменшилася до 371. Крім кримськотатарських шкіл, у другій половині 1930-х років працювало 20 єврейських шкіл, 12 вірменських і 2 українські. Підготовка педагогічних кадрів у Кримській АРСР визначалася соціальним замовленням на фахівців певного профілю і обсягом коштів, які для цього виділялися. Протягом 1920-х років перевагу було віддано курсовій підготовці. Через педагогічні курси НКО Криму готував учителів для кримськотатарських шкіл I ступеня. Значна кількість годин у програмі цих курсів відводилася на політичні дис-

ципліни з метою впровадження комуністичної ідеології. Учителів для шкіл готував також Кримськотатарський (Тотайкойський) педагогічний технікум. У зв'язку з введенням загального обов'язкового початкового, а пізніше і семирічного навчання істотно зросла кількість шкіл і потреба в педагогах. Проблема вирішувалася через збільшення контингентів у двох кримськотатарських педагогічних технікумах і зростання кількості студентів у педінституті. У 1930-ті роки центр уваги у підготовці кримськотатарських учителів було перенесено з курсової роботи на навчання у технікумах і педінституті, дворічному вчительському інституті і заочному секторі. Однак, якість знань випускників технікумів і заочного сектора залишалася низькою. Здійснення антирелігійної пропаганди у школах Криму ускладнювалося поліетнічним складом учнів. Влада також поводитись досить грубо щодо представників православ'я, тоді як стосовно представників інших національних меншин займала більш виважену позицію. Позитивним було залучення до навчання у школі дівчаток, на відміну від конфесійних медресе і мектебе, що стало внеском у розвиток жіночої освіти взагалі. Школа за допомогою антирелігійної пропаганди прагнула сформувати новий атеїстичний світогляд, де не було місця для релігії. Піонерські і комсомольські організації також за допомогою позашкільної роботи брали участь в атеїстичній діяльності. У школі провідниками нової атеїстичної ідеології мали стати вчителі, інтелігенція взагалі. Наркомос Кримської АРСР інтенсивно проводив курси, щоб "перекувати" вчителів. ОК ВКП(б) прагнув до збільшення серед учителів частки комуністів, особливо у середовищі кримських татар. Національна інтелігенція, що не сприймала крикливої антирелігійної діяльності, спочатку була відсторонена від активної участі у культурному процесі, а потім і знищена. У 1930-ті роки репресії торкнулися і рядових учителів, підставою для цього нерідко було соціальне-релігійне походження (син мулли). Тоталітарна ідеологія вимагала від вчителів загальноосвітніх шкіл відображати в навчально-виховній роботі політичні перетворення які відбувались в країні. Поступово навчальна функція поступається ролі школи як центру політичного виховання учнів в умовах пануючої комуністичної ідеології. Антирелігійна пропаганда в школах національних меншин була диференційованою. Програма введення латинської графіки, а згодом і кирилиці, мала також антирелігійний підтекст. Для молоді відсікався значний культурний пласт літератури, в тому числі і релігійного змісту.

Отже, у міжвоєнну добу збільшилась кількість шкіл, були видані нові підручники, змінився кадровий склад вчителів. Зазначені фактори сприяли модернізації суспільства, але ж процеси в освіті проходили під великим впливом ідеології.

У четвертому розділі „Професійна освіта в Криму”

проаналізовано особливості системи професійно-технічної освіти та розвитку робітфаків. Характерною рисою професійної освіти була її залежність від структури і стану різних галузей народного господарства. Заклади професійно-технічної освіти готували кадри робітників відповідно до попиту промислових підприємств.

До 1928 року система професійної освіти в Кримській АРСР була не розвиненою, з незначною кількістю учнів, що пояснюється низькими темпами відродження кримської промисловості в умовах непу, незначною кількістю нових робочих місць. Значну частку у кримській промисловості склали кустарні підприємства. Їх керівники приймали на роботу досвідчених робітників, а не вчорашніх випускників профшкіл і ФЗУ. В Кримській АРСР був дуже високий відсоток безробіття. На ринку праці виникала конкуренція між безробітними і випускниками професійно-технічних закладів. Попит на працівників частково задовольнявся за рахунок безробітних.

Початок індустріалізації вніс істотні зміни у структуру, кількість, навчальні плани, програми і системи професійно-технічної освіти. Стрімко збільшилась кількість ФЗУ і технікумів. Технікум став основним закладом підготовки кваліфікованих кадрів. Він поєднував порівняно невеликий термін навчання і якість підготовки. ФЗУ і технікуми мали виконати завдання курсу коренізації з підготовки пролетаріату із корінного населення. Процес професійної освіти набув політичного забарвлення. Політичний аспект чітко простежувався в роботі шкіл стахановців. Поряд із цим, процес підготовки кадрів став більш прагматичним, скоротилися загальноосвітні дисципліни і загальні строки навчання. Отримання молоддю професійної підготовки сприяло більшій соціальній адаптації і давало можливість селянським юнаків і дівчатам змінити свій соціальний статус.

У рамках політики коренізації робітфаки готували національні кадри фахівців. Для студентів кримських татар була створена спеціальна підготовча група, були розширені навчальні програми з кримськотатарської мови та літератури. Робітники і селяни бажали отримати професійну освіту, яка раніше для них була недоступною. Робітфаки сприяли високій соціальній адаптації молоді. Швидкий розвиток техніки і виробництва у процесі індустріалізації зумовив попит на освічених і технічно грамотних фахівців.

Таким чином, заклади професійно-технічної освіти розвивались під впливом потреби на кадри певної спеціальності в умовах нової економічної політики, індустріалізації та тенденцій розвитку радянської промисловості.

Внаслідок проведеного дослідження дисертант дійшов таких **висновків**:

- Проведений історіографічний аналіз літератури, присвячений дослідженню питання етнополітики в закладах освіти в Кримській АССР свідчить про певну прогалину у аналізі даної наукової проблеми. Зі встановленням нової української історіографії з'явився інтерес до неупередженого вивчення деяких аспектів теми дослідження. Проте на даний час відсутнє комплексне ґрунтовне дослідження з реалізації більшовицької етнополітики в закладах освіти у Криму.

- Розвиток народної освіти став одним з важливих компонентів більшовицької етнополітики. Влада прагнула створити собі позитивний образ серед селян різних національностей Кримської АССР. Шкільна освіта мала виконати центральне завдання – виховати людину з новим світоглядом. В шкільному процесі широко використовувалась ідеологія в дусі примітивного марксизму, а сам шкільний навчальний процес вирізняла ідеологізація і радянизація.

- Для шкіл національних меншин 1920-1930-ті роки стали часом величезних перетворень. Школи повністю змінили характер організації навчального процесу. Відбулась деґуманізація навчального процесу. В процесі перетворень школа набула світського характеру, були засновані осередки піонерських та комсомольських організацій, які мали сприяти формуванню „нової людини”. Позитивним фактором було розширення мережі кримськотатарських шкіл і шкіл національних меншин Кримської АССР. Суттєво розширився доступ до освіти дітей, зменшилась неписьменність серед різних верств населення. Владні органи зробили багато по залученню до навчання у школи усіх дітей шкільного віку. Однак відбувалося збільшення кількості початкових, а не середніх кримськотатарських шкіл. Проблеми національної освіти вирішувались не в якісному, а в кількісному аспекті. Школи національних меншин, які проживали в Кримській АССР, в своїй роботі відчували багато труднощів. Об'єктивними причинами цих труднощів були територіальна розпорошеність німців, болгар, греків, вірмен, караїмів, кримчаків по містах і селах Криму, їх незначна кількість, використання діалектів, а іноді і різних мов. Ці обставини дуже ускладнювали створення шкіл, підбір вчителів, друкування підручників, розробку навчальних програм. Влада нерівномірно приділяла увагу освіті різних національних меншин. Занепаду зазнають німецькі школи, матеріальна база яких була підірвана радянською владою. Німці, поляки, латиші, литовці, естонці розцінювались як ворожі і підозрілі національні групи. Таке ставлення влади позначалось і на стані шкіл зазначених національних меншин. Ці національні групи були позбавлені отримувати літературу, підручники, допомогу вчителів з Німеччини чи Естонії. Зазначені держави розцінювались як ворожі до СРСР, тому будь-яка співпраця з національно-культурних, освітніх питань була неможлива. Влада прагнула механі-

чно корегувати відсоток шкіл тих чи інших національних меншин з кількістю населення. Справжня потреба в кількості шкіл не завжди приймалась до уваги і ця обставина призводила до конфліктів.

- Чи не найбільшу увагу влада приділяла вчительському корпусу Наркомосу Криму, прагнучи здійснювати постійний контроль за ходом навчального процесу, змістом викладу матеріалу. ДПУ Кримської АРСР у своїх звітах відстежувало настрої в середовищі національного вчителства і інтелігенції. „Соціальні чистки” серед викладачів негативно позначались на якості учбового процесу і підготовці кадрів. Контроль Наркомосом Кримської АРСР реалізовувався також через розробку навчальних планів і програм, друкування підручників. В 1930-х роках навчальні програми дедалі більше стають насиченими ідеологічними догмами.

- Значна увага приділялась антирелігійному вихованню, як серед вчителів так і серед учнів. Наркомос Кримської АРСР через курсові заходи ознайомлював вчителів з марксистською педагогікою. Курси перепідготовки були важелем впливу на свідомість освітян. Стратегічною метою Наркомосу Кримської АРСР була повна заміна тих педагогів, які здобули освіту і мали дореволюційний стаж роботи, що в першу чергу стосувалося національної кримськотатарської інтелігенції. В 1928-1929 роках чистки мали вибіркового характеру, а уже в 1937-1938 роках перетворились на масові репресії. Вчителі вже були залякані і морально пригнічені. В 1930-х роках склад вчительського корпусу суттєво змінився.

- Особливістю системи професійно-технічної освіти була її залежність від структури і стану різних галузей народного господарства. Для свого розвитку професійні навчальні заклади потребували значно більше коштів, ніж загальноосвітні школи. В першій половині 1920-х років налагодженню стабільного фінансування закладів професійно-технічної освіти заважали наслідки господарської розрухи періоду громадянської війни і „воєнного комунізму”. Виділення коштів на професійну освіту означало для підприємств відволікання грошей із господарського обігу. Більшу частку у кримській промисловості складали кустарні підприємства. Професійні школи, ФЗУ і технікуми мали підготувати потрібні кадри для галузей кримської промисловості. Початок індустріалізації вніс істотні зміни у структуру, кількість, навчальні плани, програми професійних навчальних закладів. Процес підготовки кадрів став більш прагматичним.

- Національні технікуми стали основною ланкою з підготовки національних робітників. Більшовицькі лідери поставили завдання створення національного пролетаріату, який би був опорою влади серед кримських татар і національних меншин. Процес професійної освіти набув політичного забарвлення. Політичний аспект чітко простежується в роботі шкіл стахановців.

- Критичне осмислення узагальненого в дисертації матеріалу дозволило сформулювати ряд практичних рекомендацій, реалізація яких, на думку автора, дасть можливість виробити цілісну концепцію національної політики в нашій державі, регулюванню міжетнічних стосунків в Криму.

Основний зміст та висновки дисертації викладені у публікаціях:

1. *Кондратюк Г.Н.* Финансирование школ Крымской АССР в 1920-х гг. // Культура народов Причерноморья. - 2001. - №21. - С.96-98.
2. *Кондратюк Г.Н.* Развитие национальных школ в Крымской АССР в 20-х годах XX века // Культура народов Причерноморья. - 2001. - №24. - С.101-104.
3. *Кондратюк Г.Н.* Крымский рабфак в 20-х годах XX века // Культура народов Причерноморья. - 2001. - №25. - С.59-64.
4. *Кондратюк Г.Н.* Антирелигиозная пропаганда в школах Крымской АССР в 1920-х годах // Культура народов Причерноморья. - 2002. - №28. - С.146-151.
5. *Кондратюк Г.Н.* Система образования крымских татар в 1921-1941 гг. // Культура народов Причерноморья. - 2002. - №31. - С.92-100.
6. *Кондратюк Г.Н.* Народное образование в немецких колониях Крымской АССР в 1921-1941гг. // Вопросы германской истории. Ежегодник. - 2002. - С.142-150.
7. *Кондратюк Г.Н.* Развитие высшей школы в Крыму в 1918-1941гг. // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні і сучасний стан та перспективи розвитку. - Київ, 2002. - С.71-83.
8. *Кондратюк Г.Н.* Духовная и культурная жизнь в немецких колониях Крымской АССР в 1921-1941гг. // Вопросы германской истории. Ежегодник. - 2003. - С.124-129.
9. *Кондратюк Г.Н.* Діяльність кримськотатарських шкіл у Кримській АРСР у 1921-1941рр. // Історія української науки на межі тисячоліть. - Випуск 13, Київ. - 2003. - С.42-53.
10. *Кондратюк Г.Н.* Греческие школы Крыма в 1920-1930гг. // Культура народов Причерноморья. - 2004. - №51. (у співавторстві з М.А. Журбою. Дисертантом зібрані і оброблені в концепцію статті архівні матеріали ДААРК). - С.98-102.
11. *Кондратюк Г.Н.* Влияние голода на школьное образование немцев в 1921-1923гг. // Вопросы германской истории. Ежегодник. - 2004. - С.127-132.
12. *Кондратюк Г.Н.* Народное образование в немецких колониях Юга Украины (на примере Крымской АССР) в 1921-1941гг. // Одеський

державний економічний університет. Науковий вісник. 2004. №3 (11). - С.123-127.

13. *Кондратюк Г.Н.* Школьное образование крымских татар: исторический опыт и современные перспективы // Проблемы інтеграції кримських репатріантів в українське суспільство. Київ. - 2004. - С.383-394.

14. *Кондратюк Г.Н.* Еврейские школы Крымской АССР в 20-30-х годах XX века // Культура народов Причерноморья. - 2004. - №52. - С.34-40.

15. *Кондратюк Г.Н.* Сільськогосподарські навчальні заклади Криму в 1920-1930-х роках XX століття // Історія української науки на межі тисячоліть. - Випуск 16, Київ. - 2004. - С.66-79.

АНОТАЦІЯ

Кондратюк Г.М. Етнополітика і розвиток народної освіти в Кримській АРСР в 20-30 роках XX століття. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.01 – історія України. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2005.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню історії освіти в Кримській АРСР у міжвоєнну добу. Проаналізовано вплив курсу коренізації на навчальні заклади. Висвітлені позитивні аспекти в етнополітиці в галузі освіти. На широкому фактичному матеріалі проаналізовано процеси розвитку загальноосвітніх шкіл, системи професійно-технічної освіти та робітфаків Криму. В роботі розкриті тенденції в розвитку шкільної освіти у міжвоєнну добу. Досліджено процес підготовки педагогічних кадрів в Кримській АРСР. В роботі проаналізована залежність професійно-технічних навчальних закладів від економічних показників промисловості. В дисертації проаналізована діяльність робітничих факультетів в Кримській АРСР.

Ключові слова: етнополітика, національна освіта, коренізація, професійні навчальні заклади, робітфак .

АННОТАЦИЯ

Кондратюк Г.Н. Этнополитика и развитие народного образования в Крыму в 20-30 годах XX века. - Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины.- Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. - Киев, 2005.

Диссертация посвящена комплексному исследованию истории образования в Крымской АССР в межвоенный период. Проанализировано влияние курса коренизации на учебные заведения. На широком фактическом материале исследованы процессы развития общеобразовательных школ, системы профессионально-технического образования и рабфаков Крыма.

При анализе процесса решения большевиками национальных вопросов Крыма показана как роль внутренних, так и внешнеполитических факторов. Согласно концепции коммунистов Крымская АССР должна была показать пример решения национальных проблем для Турции и колоний Ближнего Востока. Центральное место в курсе коренизации занимали вопросы культурно-образовательного развития народов. Автор отмечает, что этнополитика большевиков в сфере образования определялась необходимостью контролировать инициативу национальной интеллигенции, процесс национального возрождения, через организацию учебного процесса воспитать новое поколение создателей коммунистического общества. По мнению автора в коренизации в образовании содержалось глубокое противоречие. Этот курс привёл к росту национального самосознания, что противоречило коммунистической идеологической концепции.

В работе раскрыты тенденции в развитии школьного образования в межвоенный период. Показаны позитивные аспекты в этнополитике в сфере образования: увеличение количества школ, больший доступ к получению образования на родном языке, подготовка учебников и пособий, педагогические эксперименты национальной интеллигенции. Политическим плюрализмом 1920-х годов, по мнению автора, во многом объясняются успехи в системе образования. Национал-коммунизм в Крымской АССР выявился плодотворным в сфере образования и культуры. Автор подчёркивает, что тенденции развития образования определялись партийно-политическим курсом ВКП(б) и объёмами финансирования. Исследование показывает, что проблема нехватки материальных ресурсов для работы учреждений образования в рассмотренный период не была решена.

Исследуя процесс подготовки педагогических кадров в Крымской АССР, автор выделяет несколько основных форм работы: курсовые мероприятия НКП и деятельность педагогических техникумов. Главной целью было не только повышение педагогической квалификации, а замена учителей с дореволюционным стажем работы на комсомольцев-выдвиженцев. Идеологический аспект и антирелигиозная пропаганда занимали существенное место в образовательном процессе 1920-1930 годов.

В работе показана зависимость профессионально-технических учебных заведений от экономических показателей состояния промышленности.

Основной формой подготовки квалифицированных кадров стали школы ФЗУ и техникумы. Они оперативно реагировали на экономические тенденции новой экономической политики и индустриализации. Профессиональные учебные заведения должны были создать кадры национального пролетариата из крымскотатарских крестьян и других национальных меньшинств. Крестьянство же являлось носителем традиционной культуры и религии и не было восприимчиво к коммунистической пропаганде. Исправить ситуацию должны были профессиональные учебные заведения.

В диссертации проанализирована деятельность рабочих факультетов (рабфаков) в Крымской АССР. Рабфаки призваны были пролетаризировать высшие учебные заведения, изменить их социальный состав. Они сыграли позитивную роль, расширили возможности получения образования молодежью из бедных семей. Рабочие факультеты были источником абитуриентов для вузов и техникумов в условиях многократно увеличившейся подготовки кадров индустриализации.

Ключевые слова: этнополитика, национальное образование, кorenизация, профессиональные учебные заведения, рабфак.

SUMMARY

Kondratyk G. N. Ethno politics and development of education in Crimea in 20-30 years of XX century – Manuscript.

A thesis submitted for the degree of Candidate of Historical Sciences in the speciality 07.00.01 – The History of Ukraine. - Dragomanov's National Pedagogical University – Kyiv, 2005

The thesis is dedicated to integrated research of history of education in Crimean ASSR in the period between two world wars. The influence of korenisation on educational establishment is analyzed here. There have been demonstrated the positive aspects of ethno politics in education. Processes of development of comprehensive schools, system of professional – technical education and working departments of Crimea are analyzed on the basis of factual material. The work has described the tendency in school education development between 2 wars. The process of teacher's training in Crimean ASSR has been investigated. The thesis has demonstrated the dependence of technical educational establishments from economic level of industry. The thesis has analysed the activity of working departments in Crimean ASSR.

Key words: ethno politics, national education, korenisation, technical educational establishments, working department.

Б/Н
К 64 Кондратюк І. М.
Етнополітика і розв.
нар освіти в Криму.

Поверніть книгу не пізніше зазначеного терміну

Підписано до друку
Гарні
Ум. друк. ар
Ви
Свідоцт
04205, Київ - 205, п

